

بسم الله الرحمن الرحيم

**دهمین گزارش سه ماهه وزارت امور خارجه
به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی
در خصوص اجرای برجام
(۲۷ فروردین لغایت ۲۶ تیر ۱۳۹۷)**

گزارش حاضر دهمین گزارش وزارت امور خارجه است که در اجرای تبصره‌ی یک قانون «اقدام متناسب و متقابل دولت جمهوری اسلامی ایران در اجرای برجام» مصوب ۱۳۹۴/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی تهیه و به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود.^۱ این گزارش دوره‌ی سه ماهه ۲۷ فروردین لغایت ۲۶ تیر ۱۳۹۷ را در بر می‌گیرد و در سه بخش: (۱) چالش‌ها و موانع؛ (۲) پیگیری مطالبات جمهوری اسلامی ایران؛ و (۳) آخرین تحولات در حوزه‌ی فعالیت‌های هسته‌ای، سازماندهی شده است.

تحولات سه ماهه اخیر کاملاً متأثر از اقدام غیرقانونی دولت آمریکا در خروج از برجام در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷ بوده است. متعاقب تشدید اقدامات و رویکرد خصمانه دولت آمریکا علیه ایران در دوره مسئولیت رئیس جمهور کنونی این کشور و نقض مکرر تعهدات دولت آمریکا وفق برجام، رئیس جمهور آمریکا در تاریخ ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷، در سخنرانی اختصاصی خود راجع به سیاست جدید این کشور در قبال ایران، ضمن انتقاد شدید از پذیرش برجام توسط دولت پیشین آمریکا، با طرح اتهامات بی‌اساس علیه جمهوری اسلامی ایران و بی‌اعتناء به ۱۱ گزارش رسمی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مبنی بر اجرای کامل تعهدات هسته‌ای از سوی جمهوری اسلامی ایران، تصمیم خود برای خروج غیرقانونی و یکجانبه از برجام و بازگرداندن تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران را اعلام نمود. هر چند این اقدام دولت آمریکا با واکنش منفی غالب کشورهای جهان مواجه شد، لیکن خروج آمریکا از برجام اجرای تعهدات برجامی توسط سایر کشورهای عضو را با اختلال مواجه ساخته و زمینه‌ساز خسارات قابل توجه بر روابط تجاری بین‌المللی ایران با سایر کشورها شده است.

(۱) بر اساس تبصره‌ی مزبور «وزیر امور خارجه موظف است روند اجرای توافقنامه را هر سه ماه یک بار به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی گزارش دهد». گزارش‌های سه ماهه‌ی پیشین به ترتیب در تاریخ‌های ۱۳۹۵/۱/۲۶، ۱۳۹۵/۴/۲۶، ۱۳۹۵/۷/۲۶، ۱۳۹۵/۱۰/۲۶، ۱۳۹۶/۱/۲۶، ۱۳۹۶/۴/۲۶، ۱۳۹۶/۷/۲۶، ۱۳۹۶/۱۰/۲۶ و ۱۳۹۷/۱/۲۶ تقدیم کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی شده است.

جمهوری اسلامی ایران از زمان اعلام خروج یکجانبه دولت آمریکا از برجام، مشغول رایزنی با سایر طرف‌های برجام است تا پس از ارزیابی دقیق از امکان و نحوه اجرای تعهدات جمعی این کشورها در قبال ایران وفق برجام، و بررسی میزان و نحوه جبران خسارات جمهوری اسلامی ایران ناشی از توقف تعهدات آمریکا، در خصوص واکنش مقتضی و متناسب به اقدام آمریکا تصمیم‌گیری نماید. بدیهی است تداوم حضور در برجام منوط به جبران خسارات ایران از طریق اقدامات مناسب ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از سوی سایر کشورهای عضو برجام خواهد بود. جمهوری اسلامی ایران مستمراً بر این واقعیت تأکید کرده است که فارغ از این که ایران چه تصمیمی در آینده اتخاذ نماید، آمریکا به دلیل خروج غیرقانونی و یکجانبه از برجام و بازگرداندن تحریم‌های خود، مسئول هرگونه تبعات ناشی از این موضوع خواهد بود. ایران همچنین حق خود برای پیگیری حقوقی نقض فاحش و مکرر تعهدات برجامی توسط آمریکا، از جمله شکایت از این دولت در مجامع حقوقی و بین‌المللی را برای خود محفوظ اعلام کرده است.

بخش نخست

چالش‌ها و موانع

در ادامه اقدامات و رویکردهای مخرب دولت آمریکا در قبال برجام و تلاش‌های مداوم این کشور برای تضعیف ارکان این توافق، از جمله نقض مکرر تعهدات دولت آمریکا وفق برجام، خودداری رئیس‌جمهور این کشور از تائید دوره‌ای پایبندی ایران به برجام در گزارش دولت آمریکا به کنگره راجع به اجرای برجام در تاریخ ۲۱ مهر ۱۳۹۶، تهدید مکرر وی به عدم تمدید اسقاطیه‌های مربوط به تحریم‌های هسته‌ای علیه جمهوری اسلامی، و تعیین شروط چهارگانه برای عدم خروج دولت آمریکا از برجام در تاریخ ۲۲ دی ۱۳۹۶، رئیس‌جمهور این کشور در تاریخ ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷ در سخنرانی اختصاصی خود در مورد سیاست جدید این کشور در قبال ایران، خروج یکجانبه آمریکا از برجام را اعلام نمود. وی در این سخنرانی ضمن طرح اتهامات بی‌اساس علیه جمهوری اسلامی ایران با استناد به برخی مدارک جعلی - از جمله اسناد و مدارک جعلی مطرح شده از سوی نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی حدود یک هفته قبل از تاریخ مذکور - و بی‌اعتناء به گزارش‌های پیاپی و رسمی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مبنی بر تائید کامل پایبندی ایران به تمامی تعهدات هسته‌ای خود وفق برجام، مدعی شد ایران تلاش می‌کند تا به سلاح هسته‌ای دست یابد. وی همچنین با طرح برخی اتهامات نامرتبط دیگر، خروج آمریکا از برجام را در راستای تامین منافع آمریکا معرفی و اعلام نمود دولت آمریکا علاوه بر بازگرداندن و وضع مجدد تحریم‌های هسته‌ای این کشور علیه ایران - که بر اساس برجام لغو شده بود - تحریم‌های جدیدی را نیز علیه کشورمان وضع خواهد کرد.

رئیس‌جمهور آمریکا بلافاصله پس از سخنرانی مذکور اقدام به صدور یک یادداشت ریاستی کرد که بر اساس آن رفتار ایران تهدیدی برای امنیت ملی آمریکا قلمداد می‌شد. در همین یادداشت به مراجع و مقامات ذیربط آمریکا دستور داده شده تا برای عملیاتی نمودن خروج آمریکا از برجام اقدامات مقتضی را انجام دهند. مضافاً به وزیر خارجه و وزیر خزانه‌داری دستور داده شده است تا اقدامات لازم برای بازگرداندن تحریم‌هایی که به موجب برجام لغو شده‌اند را با قید فوریت انجام، اسناد لازم را آماده و اسقاطیه‌های موقت و محدودی را برای اعطای فرصت ۹۰ روزه و ۱۸۰ روزه به فعالان اقتصادی آمریکایی و غیرآمریکایی برای پایان دادن به فعالیت‌های خود در ایران، صادر نمایند.

متعاقب صدور یادداشت ریاستی، گزاره‌برگی از سوی کاخ سفید به منظور تشریح دستورالعمل جدید رئیس‌جمهور این کشور منتشر شد. در این گزاره‌برگ، با این ادعا که برجام توافقی به نفع ایران بوده و در مقابل امتیازات فراوانی که بر اساس این توافق نصیب ایران شده امتیازات اندکی از ایران گرفته شده است، گفته شده که برجام نتوانسته است منافع و امنیت ملی آمریکا را برآورده سازد و بر همین اساس رئیس‌جمهور این کشور دستور خروج آمریکا از آن و آغاز فوری فرآیند اعمال مجدد تحریم‌های مرتبط با برجام علیه ایران را صادر کرده است. در این گزاره‌برگ تأکید شده است تحریم‌های ایالات متحده (تحریم‌های قبلی و تحریم‌هایی که در آینده وضع خواهند شد) بخش‌های حیاتی اقتصاد ایران از جمله انرژی، پتروشیمی و بخش مالی را هدف قرار خواهد داد. همچنین گفته شده است، به اشخاص حقیقی یا حقوقی که بر اساس تحریم‌های لغو شده وفق برجام در/با ایران مشغول فعالیت تجاری و اقتصادی شده بودند فرصتی چند ماهه داده خواهد شد تا بتوانند کلیه فعالیت‌های خود در/با ایران را خاتمه دهند. پس از سپری شدن مهلت تعیین شده، اشخاصی که این قبیل فعالیت‌های خود در/با ایران را خاتمه نداده باشند، با خطر و عواقب شدیدی مواجه خواهند شد. در این گزاره‌برگ، پس از اشاره به اطلاعات جعلی منتشر شده از سوی رژیم صهیونیستی در خصوص ادعای تلاش ایران برای دستیابی به سلاح هسته‌ای، اتهامات واهی متعددی علیه کشورمان مطرح و جمهوری اسلامی ایران را مکلف به پیروی از باید و نبایدهایی می‌کند که در سخنرانی رئیس‌جمهور آمریکا نیز بدان اشاره شده بود.

به فاصله کوتاهی پس از سخنرانی و صدور یادداشت ریاستی، وزارت امور خارجه آمریکا نیز اسقاطیه‌هایی که به موجب تعهدات برجامی این کشور صادر شده بودند را لغو و اسقاطیه‌های جدید و موقتی را برای ایجاد مهلت‌های ۹۰ و ۱۸۰ روزه برای پایان دادن به فعالیت‌هایی که به موجب رفع تحریم‌های برجامی آمریکا علیه ایران از نظر این کشور مجاز شمرده شده بود، صادر کرد. دفتر کنترل دارائی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری آمریکا (اوفک) نیز اعلام کرد حداکثر ظرف ۱۸۰ روز تمام تحریم‌هایی که به موجب برجام لغو شده بود، اعاده خواهند شد. بر این اساس، اشخاص حقیقی و حقوقی که پس از اجرای برجام و رفع تحریم‌های هسته‌ای وارد تعاملات اقتصادی با ایران شده‌اند، حسب مورد باید فعالیت‌های خود در ایران را ظرف ۹۰ روز (در حوزه‌هایی که طبق دستورالعمل صادره تحریم‌های مرتبط با آن ظرف ۹۰ روز باز می‌گردد) و یا ظرف ۱۸۰ روز (در حوزه‌هایی که طبق دستورالعمل صادره تحریم‌های مرتبط با آن ظرف ۱۸۰ روز باز خواهد گشت) خاتمه دهند. همچنین پس از انقضای مهلت ۹۰ روزه، دولت آمریکا مجوزهای مربوط به واردات فرش و خشکبار از ایران به آمریکا و مجوز فروش هواپیماهای مسافربری به ایران (و مجوز عقد قراردادهای مرتبط) را ابطال خواهد کرد و

حداکثر ظرف مدت ۱۸۰ روز، اشخاص و نهادهایی را که به موجب برجام از فهرست تحریم‌های خود حذف کرده بود، مجدداً در فهرست تحریم‌ها قرار خواهد داد.

دو هفته پس از اعلام خروج آمریکا از برجام توسط رئیس‌جمهور این کشور، وزیر خارجه آمریکا در تاریخ ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۷ طی یک سخنرانی در مقر «بنیاد هریتیج» به تشریح راهبرد جدید دولت آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران پرداخت. وی در سخنان خود با تکرار اتهامات واهی و برشمردن ۱۲ تقاضا و شرط غیرمتعارف و بی‌سابقه، با تکبری توهم‌گونه از سایر کشورهای جهان خواست که آمریکا را در نابودی برجام و تحت فشار دادن ایران همراهی کنند. وی در جریان این سخنرانی، تهدید کرد در صورتی که ایران تسلیم زیاده‌خواهی دولت آمریکا نشود، این کشور جمهوری اسلامی ایران را هدف شدیدترین تحریم‌های تاریخ قرار خواهد داد و کشورمان را با فشار مالی بی‌سابقه‌ای مواجه خواهد ساخت. وی در ادامه و در تلاش برای پیگیری سیاست‌های غیرقانونی و نامشروع دولت خود، علناً تمام کشورهای جهان را تهدید نمود که معامله و مراوده اقتصادی با ایران را متوقف کنند، در غیر اینصورت از سوی دولت آمریکا مجازات خواهند شد. وزیر خارجه آمریکا با سخنرانی و تقاضاهای نامتعارف و غیرقابل توجیه خود، نه تنها تعهدات دولت آمریکا بر اساس برجام را نقض نمود، بلکه عدم پایبندی این کشور به قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل که با اجماع به تصویب رسیده را آشکار ساخت و عملاً منشور ملل متحد را نقض و حقوق بین‌الملل را نادیده گرفت. علاوه بر موارد ذکر شده، وزیر خارجه آمریکا تعهدات صریح دولت ایالات متحده در بیانیه الجزایر ۱۹۸۱ را نیز با مداخله مستقیم در امور داخلی جمهوری اسلامی ایران، آشکارا نقض کرد.

اظهارات وزیر خارجه آمریکا در تشریح راهبرد جدید دولت آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران با واکنش منفی اکثر کشورهای جهان مواجه شد. در سخنان وی که به شکل گسترده‌ای موضوعات نامرتب با برجام و مسائل هسته‌ای مطرح شده بود، شروط و تقاضاهای غیرمتعارفی وجود داشت که بسیار فراتر از شروط چهارگانه‌ای بود که رئیس‌جمهور آمریکا در ۴ ماه قبل از خروج از برجام برای باقی ماندن این کشور در این توافق تعیین کرده بود. این موضوع بر همگان کاملاً آشکار ساخت که اظهارات مقامات آمریکایی مبنی بر نگرانی از ادامه فعالیت‌های هسته‌ای ایران یا ادعای ناکارآمدی برجام در ممانعت از به اصطلاح دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای، نه تنها بهانه‌هایی بیش نیست و هیچ ارتباطی با اهداف واقعی دولت آمریکا و واقعیت‌های میدانی ندارد، بلکه بیانگر آنست که آمریکا تمایل جدی برای مذاکره و مصالحه با جمهوری اسلامی ایران ندارد و با طرح شروط غیرقابل تحقق، درصدد پیشبرد و اجرای راهبرد خطرناک خود در قبال منطقه و ایران است.

رئیس جمهور کنونی آمریکا در ۱۵ ماه نخست مسئولیت خود، تمام توان و ظرفیت دولت این کشور را به کار گرفت تا بتواند مفری حقوقی و موجه برای خروج آمریکا از برجام (وعده‌ای که در طول دوره مبارزات انتخاباتی برای کسب مقام ریاست جمهوری بارها تکرار کرده بود) بیابد، ولی بدلیل استحکام این توافق و پایبندی کامل جمهوری اسلامی ایران به تعهدات خود وفق برجام - که در ۱۱ گزارش پیاپی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رسماً مورد تأیید و تأکید قرار گرفته بود - ناچار شد با توسل به اتهامات واهی و موضوعات نامرتبط با برجام، خروج غیرقانونی این کشور از توافق را اعلام کند.

در واکنش به اقدام آمریکا در خروج از برجام، دولت جمهوری اسلامی ایران بیانیه‌ای در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۹۷ صادر نمود و وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران با ارسال دو نامه به نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام، مراتب اعتراض خود به اقدام غیرقانونی و یکجانبه آمریکا در خروج از برجام و بازگرداندن تحریم‌های لغو شده را به اطلاع وی و سایر طرف‌های باقی مانده در برجام رساند و ابتدا خواستار برگزاری کمیسیون مشترک و سپس جلسه وزرای خارجه ایران و کشورهای ۴+۱ گردید. در این نامه‌ها همچنین مطالبات مشخص کشورمان از سایر طرف‌ها برای اعاده وضعیت و حفظ حقوق جمهوری اسلامی ایران ذیل برجام صراحتاً بیان شده است. مضافاً وزیر امور خارجه با ارسال نامه مستدل و مفصلی به دبیرکل ملل متحد، با ذکر سوابق نقض مستمر آمریکا از تابستان ۱۳۹۵ (با استناد به موارد مندرج در نامه‌های دوازده‌گانه به هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک) نسبت به نقض قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت توسط آمریکا اعتراض نمود که به عنوان سند شورای امنیت و مجمع عمومی ملل متحد منتشر شد. در پاسخ به اظهارات وزیر امور خارجه آمریکا، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در نامه‌ای به وزرای خارجه همه کشورها، ضمن رد ادعاهای آمریکا، یادآور شد که پیروی از تحریم‌های آمریکا نقض قطعنامه ۲۲۳۱ و منشور ملل متحد است. وی همچنین با انتشار مقاله مستندی به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسه و اسپانیولی اقدامات غیرقانونی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران در طول دهه‌های گذشته را با ذکر منابع و مآخذ برشمرد و مطالبات جمهوری اسلامی از آمریکا را با ذکر ۱۵ نمونه ارائه داد. علاوه بر مکاتبات وزارت امور خارجه، پیام ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران خطاب به همتایان نیز همراه با فرستادگان ویژه به اقصی نقاط جهان ارسال گردید. پیش از آن نیز ریاست محترم جمهوری مراتب نگرانی ایران از اقدامات مخرب آمریکا و تعهدات سه کشور اروپایی وفق برجام را به رهبران این سه کشور متذکر شده بود. در بخش بعدی این گزارش، این اقدامات به تفصیل تشریح خواهد شد.

بخش دوم

پیگیری مطالبات جمهوری اسلامی ایران

طی سه ماهه منتهی به این گزارش و متعاقب خروج غیرقانونی آمریکا از برجام و تداوم نقض فاحش این توافق از سوی دولت این کشور، وزارت امور خارجه به منظور پیگیری مطالبات بر حق جمهوری اسلامی ایران و کسب ارزیابی دقیق از امکان تداوم این توافق بدون حضور آمریکا و بررسی امکان کسب تضمین‌های عینی از سایر طرف‌های برجام به منظور جبران خسارات وارده به جمهوری اسلامی، از کلیه ظرفیت‌های موجود در برجام از جمله کمیسیون مشترک و کارگروه رفع تحریم‌ها، همچنین از سایر ظرفیت‌های دیپلماتیک، از جمله مذاکرات دوجانبه و چندجانبه با سایر کشورها استفاده نمود، که اهم آن در این بخش تشریح می‌شود.

نامه‌های وزیر امور خارجه به نماینده عالی اتحادیه اروپا

دو روز بعد از خروج آمریکا، در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۷، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در دوازدهمین نامه خود برای خانم موگرینی نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام، با اشاره به اقدام اخیر رئیس جمهور آمریکا در خصوص خروج غیرقانونی و یکجانبه این کشور از برجام و صدور یادداشت ریاستی با هدف وضع مجدد تحریم‌هایی که به موجب برجام لغو شده بود، اقدام آمریکا را نقض فاحش مفاد برجام، تقابل آشکار با حقوق و قوانین بین‌المللی و تخطی آشکار از رویه‌های جاری دولت‌ها در خصوص توافقات چندجانبه دانست. وزیر خارجه کشورمان اقدام آمریکا در خروج از این توافق چندجانبه را که به صورت بین‌المللی مذاکره شده و توسط قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد مورد تأیید قرار گرفته است - علیرغم عملکرد بی‌نقص ایران در عمل به تعهدات برجامی خود که مورد تأیید رسمی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز قرار گرفته - یک اقدام غیرقانونی و غیرقابل توجیه که موجب مخدوش‌سازی حاکمیت قانون، بی‌حرمتی به چندجانبه‌گرایی و دیپلماسی، و ضربه‌ای به سازمان ملل و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شده است قلمداد کرد و یادآور شد که آمریکا تقریباً از همان ابتدای انعقاد برجام مدام متن آنرا نقض کرده و حتی سایر اعضای برجام را از اجرای کامل تعهدات خود بازداشته است. ایشان در نامه خود تأکید نمود روند نقض برجام از سوی دولت کنونی آمریکا طی ۱۶ ماه اخیر با اجرای ناقص، غیرموثر و حداقلی، تعلل و قصور، امتناع از صدور مجوزهای اوفک، تأخیرهای غیرموجه، تحریم‌های جدید و سخنان ضد برجامی مقامات ارشد به ویژه شخص رئیس جمهور

آمریکا، و تلاش هماهنگ سازمان‌ها و عوامل آمریکا برای بی‌رغبت ساختن صاحبان کسب و کار برای همکاری با ایران، همراه بوده و ادامه یافته است. وزیر خارجه در ادامه این نامه، با اشاره به ۱۱ نامه خود به خانم موگرینی در فاصله زمانی سپتامبر ۲۰۱۶ تا فوریه ۲۰۱۸ که در آنها موارد نقض تعهدات آمریکا مستند شده است، تأکید کرد که موارد ذکر شده برای یادآوری و اثبات این نکته است که ایالات متحده از همان ابتدا حسن‌نیت لازم را برای اجرای تعهداتش نداشته است. وزیر امور خارجه با اشاره به نقض مکرر و مستمر تعهدات آمریکا در دوره اجرای برجام به ویژه ۱۶ ماه اخیر، اقدامات آمریکا را موجب زیان غیرقابل جبران به روابط تجاری بین‌المللی ایران دانست و تصریح نمود که آمریکا می‌بایستی برای این خسارت‌ها مسئول شناخته شود و خسارت ملت ایران جبران گردد. وزیر خارجه کشورمان در بخش دیگری از این نامه با اشاره به اینکه برجام یک توافقنامه چندجانبه استوار بر عمل متقابل است، خاطر نشان ساخت که گستره، مقررات و زمان‌بندی برجام مبتنی بر یک توازن حساس است که به صورت چندجانبه توافق شده و نمی‌تواند تغییر یابد، مجدداً مذاکره شود یا گسترده‌تر شود. منافع این توافق برای مردم ایران نمی‌تواند مشروط به هیچ شرط دیگری به جز اقدامات داوطلبانه هسته‌ای مندرج در برجام و ضmann آن گردد. وزیر خارجه ایران در پایان با اشاره به اهمیت بررسی شرایط حاصل از عمل غیرقانونی آمریکا، از نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام خواست تا نسبت به برگزاری نشست اضطراری کمیسیون مشترک با حضور سایر اعضای برجام و بر اساس رویه مشخص شده در ضمیمه ۵ برجام، اقدام نماید (این نشست در تاریخ ۴ خرداد ۱۳۹۷ برگزار شد).

در تاریخ ۲۷ خرداد ۱۳۹۷، وزیر امور خارجه کشورمان در نامه دیگری به نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام، با اشاره به نامه مورخ ۲۰ اردیبهشت و یادآوری مجدد فهرست مطول نقض‌های فاحش آمریکا در سه سال گذشته، علی‌الخصوص در ۱۶ ماه اخیر، از جمله ممانعت فعالانه از اجرای تعهدات دیگر اعضای برجام، اجرای صوری برجام از سر سوءنیت، توقف غیرقانونی و نابجای اجرای تعهدات این کشور وفق برجام، و وضع مجدد تحریم‌های غیرقانونی به صورت رسمی که باعث زیان غیرقابل جبران بر اقتصاد ایران و روابط تجاری بین‌المللی‌اش گردیده است، مجدداً تأکید کرد که بخشی از مهم‌ترین منافع اقتصادی ایران از برجام ناشی از تکالیف آمریکا برای رفع تحریم‌ها است و برجام تنها در صورتی قادر است تداوم یابد که بقیه اعضای آن با اتخاذ تدابیر مناسب ملی، منطقه‌ای و جهانی، تضمین‌های واقعی برای جبران خسارات ایران را فراهم آورند. آقای دکتر ظریف در این نامه با اشاره به این موضوع که مسئله تبعیت از تحریم‌های آمریکا هنوز حل نشده است، خواستار برگزاری نشست وزرای خارجه کشورهای عضو برجام برای بررسی تدابیر اتخاذ شده به منظور حل مسئله تبعیت از تحریم‌های آمریکا شد (این نشست در تاریخ ۱۵ تیر ۱۳۹۷ برگزار گردید).

نامه وزیر امور خارجه به دبیرکل سازمان ملل متحد

در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۷، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران طی نامه جداگانه‌ای به دبیرکل سازمان ملل متحد خاطر نشان ساخت که رئیس‌جمهور ایالات متحده با نقض اساسی قطعنامه‌ی ۲۲۳۱ شورای امنیت که - برجام هم ضمیمه‌ی آن است - تصمیم یکجانبه و غیرقانونی خود مبنی بر خروج از برجام را اعلام و به طور همزمان، با امضای یک یادداشت ریاستی به مقامات ذیربط آمریکا دستور داد «مشارکت ایالات متحده آمریکا در برجام را متوقف سازند» و «کلیه تحریم‌های آمریکا که وفق برجام رفع یا اجرای آنها متوقف شده بود را مجدداً اعمال نمایند» و بدین ترتیب آمریکا مرتکب فقرات متعددی از «عدم اجرای اساسی» برجام و تخطی آشکار از قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت شده است. وزیر خارجه کشورمان در این نامه اقدامات آمریکا را بی‌اعتنایی آشکار به حقوق بین‌الملل و منشور ملل متحد، تضعیف اصل حل‌وفصل مسالمت‌آمیز اختلافات، به مخاطره افکندن چندجانبه‌گرایی و نهادهای آن، و بیانگر بازگشت به عصر فاجعه‌بار و شکست‌خورده یک‌جانبه‌گرایی اعلام کرد.

وزیر امور خارجه در ادامه نامه یادآور شد برخلاف جمهوری اسلامی ایران که با صداقت به تکالیف خود وفق برجام عمل کرده و به طور مکرر و پیوسته توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز راستی‌آزمایی شده است، آمریکا از روز اجرای برجام و به ویژه پس از روی کار آمدن دونالد ترامپ به عنوان رئیس‌جمهور، مستمراً در عمل به تعهدات خود وفق برجام قصور ورزیده است. وزیر خارجه کشورمان در این نامه تاکید نموده است که وی از تاریخ ۱۲ شهریور ۱۳۹۵ تا ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۷، مهم‌ترین موارد عدم اجرای برجام توسط آمریکا را طی ۱۲ نامه رسمی خطاب به نماینده عالی اتحادیه اروپا در امور خارجی و سیاست امنیتی - در ظرفیت مشارالیه‌ها به عنوان هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام - به اطلاع کمیسیون مشترک رسانده است و در ادامه، شرح مختصری از مهم‌ترین موارد ذکر شده در ۱۲ نامه مذکور را به اطلاع دبیرکل سازمان ملل متحد رسانده و در ادامه تاکید کرد ایالات متحده با خروج از برجام، قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت را نیز به طور آشکار نقض نموده است - قطعنامه‌ای که توسط دولت آمریکا نیز مورد حمایت بود و با اتفاق آراء در شورا تصویب شد - لذا ایالات متحده می‌بایستی در قبال عواقب عملی خلاف و بی‌پروای خود در قبال منشور ملل متحد و حقوق بین‌الملل مسئول شناخته شود.

وزیر امور خارجه در ادامه نامه خود به دبیرکل سازمان ملل خاطرنشان ساخت که جمهوری اسلامی ایران به تمامی تعهدات خود ذیل برجام به صورت کامل پایبند بوده است و این امر به صورت مکرر توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی راستی‌آزمایی شده و در گزارش‌های مدیرکل به شورای حکام آژانس و شورای امنیت سازمان ملل از «روز اجرا» در ژانویه ۲۰۱۶ تاکنون منعکس گردیده است. در همین راستا، و با عنایت به تعهد ایران به قانون‌مداری و حل‌وفصل مسالمت‌آمیز اختلافات بین‌المللی، جمهوری اسلامی ایران تصمیم گرفته است با حسن‌نیت به سازوکارهای برجام برای یافتن راهکارهای ترمیم موارد متعدد نقض فاحش برجام از سوی آمریکا و خروج غیرقانونی این کشور، متوسل شود و توانمندی و چگونگی تضمین منافع کامل و حقوق حقه مردم ایران از این دستاورد دیپلماتیک جهانی را توسط مابقی اعضای برجام و دیگر شرکای اقتصادی مورد ارزیابی قرار دهد. وی در ادامه تاکید نمود چنانچه پس از طی راهکارهای موجود برای ترمیم وضعیت موجود، حقوق و منافع مردم ایران به صورت کامل تامین نشود، حق غیرقابل تردید جمهوری اسلامی ایران برای اتخاذ اقدامات مناسب در قبال اعمال غیرقانونی فراوان و مدام آمریکا به ویژه خروج و تحمیل مجدد همه تحریم‌ها محفوظ می‌باشد؛ حقی که در چارچوب برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت نیز مورد شناسایی قرار گرفته است.

وزیر خارجه ایران در پایان نامه خود از سازمان ملل متحد خواست تا آمریکا را برای اقدام غیرمسئولانه و یکجانبه دولت این کشور که تاثیر مخربی بر حاکمیت قانون، چندجانبه‌گرایی و بنیان‌های اساسی دیپلماسی داشته است، پاسخگو نماید. وی از دبیرکل خواست تا این نامه را به عنوان سند مجمع عمومی و شورای امنیت به ثبت رساند.

مذاکرات وزیر خارجه ایران با وزرای خارجه کشورهای عضو برجام - ۲۳ لغایت ۲۵ اردیبهشت

در پی خروج آمریکا از برجام و مهلت تعیین شده از سوی جمهوری اسلامی ایران برای سایر طرفهای برجام به منظور تامین منافع ایران بدون حضور آمریکا، وزیر خارجه کشورمان به منظور رایزنی با وزرای خارجه چین و روسیه، در تاریخ ۲۳ لغایت ۲۴ اردیبهشت ۱۳۹۷ عازم پکن و مسکو، سپس در تاریخ ۲۵ اردیبهشت برای گفتگو با وزرای خارجه سه کشور اروپایی و مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا، عازم بروکسل شد. در

جریان دیدار وزیر خارجه کشورمان با مقامات مذکور، موضع صریح و قاطع جمهوری اسلامی ایران مبنی بر ضرورت اتخاذ تدابیر عاجل، شفاف، عملی و معتبر برای حفظ کشورمان در صورت ماندن در برجام بیان شد و تاکید شد اعضای باقیمانده برجام می‌بایستی با اغتنام از فرصت محدودی که جمهوری اسلامی ایران در کمال حسن نیت و برای اتمام حجت تعیین کرده است، پیشنهادهای مشخص خود برای جبران پیامدهای خروج آمریکا از برجام و تضمین منافع ایران از این توافق را ارائه نمایند. در جریان نشست‌های مذکور، وزرای خارجه ۵ کشور یاد شده جملگی بر عزم جدی دولت متبوع خود بر حفظ برجام بدون حضور آمریکا و به کار بستن حداکثر توان خود برای تامین درخواستهای جمهوری اسلامی ایران، تاکید نمودند.

در جلسه وزیر امور خارجه با سه وزیر اروپایی و خانم موگرینی، وزیر امور خارجه ایران بر ضرورت جبران آثار ناشی از خروج آمریکا توسط سایر اعضای برجام تأکید کرد و عدم ارتباط برجام با سایر موضوعات را به روشنی تبیین نمود. پس از پایان اجلاس خانم موگرینی بیانیه‌ای را از سوی وزرای خارجه قرائت کرد که نشان‌دهنده مخالفت صریح اروپا با اقدام آمریکا و تعهد سیاسی آنها به حفظ برجام و تأمین خواست‌های ایران بود. در این بیانیه وزرای خارجه عهد خود در اجرای کامل و موثر برجام را که به اتفاق آراء توسط قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت به عنوان عنصری کلیدی در ساختار نظام عدم اشاعه هسته‌ای جهانی و یک دستاورد دیپلماتیک قابل توجه مورد تاکید قرار گرفته است، یادآوری کردند و با اظهار تاسف از خروج آمریکا از برجام، تأکید کردند که رفع تحریم‌های هسته‌ای و عادی سازی تجارت و روابط اقتصادی با ایران بخش‌های حیاتی برجام را تشکیل می‌دهد. آنها بر تعهد خود به ایجاد اطمینان نسبت به ادامه تحقق اهداف تاکید کرده و موافقت کردند که گفتگوهای خود را در راستای این هدف تعمیق بخشند و به طور ویژه متعهد شدند که مباحث کارشناسی فشرده‌ای را با ایران در خصوص مسائل زیر، با هدف رسیدن به راه‌حل‌های عملی ظرف مدت چند هفته آینده آغاز نمایند:

- حفظ و تعمیق روابط اقتصادی با ایران؛
- تداوم فروش نفت، گاز، میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی ایران و تعاملات مالی مربوطه؛
- تعاملات موثر بانکی با ایران؛
- ادامه روابط حمل و نقل موثر دریایی، زمینی و هوایی و خط آهن با ایران؛

- تامین بیشتر اعتبارات صادراتی اتحادیه اروپا و ایجاد مسیرهای ویژه در حوزه‌های مالی، بانکی، بیمه‌ای و تجاری با هدف تسهیل همکاری‌های اقتصادی و مالی شامل ارائه حمایت‌های عملی از تجارت و سرمایه‌گذاری؛
- تکمیل و اجرای بیشتر یادداشت تفاهم و قراردادهای منعقد شده بین شرکت‌های اروپایی و طرف‌های ایرانی؛
- سرمایه‌گذاری بیشتر در ایران؛
- حمایت از فعالان اقتصادی اتحادیه اروپا و تامین فضای اطمینان بخش حقوقی؛
- ایجاد هر چه بیشتر فضای شفاف و قانونمند اقتصادی.

در پایان بیانیه وزرا یک بار دیگر عزم و اراده خود را برای اجرای برجام در تمامی بخش‌های آن همراه با حسن‌نیت و در فضایی سازنده، مورد تاکید قرار داده و موافقت کردند به مشورت‌های فشرده خود در تمامی سطوح و با سایر اعضای برجام ادامه دهند. شایان ذکر است در تاریخ ۲۵ اردیبهشت ۱۳۹۷ و قبل از تشکیل نشست وزرای خارجه ایران و سه کشور اروپایی، هیأتی متشکل از نمایندگان وزارت امور خارجه ایران و برخی از دستگاه‌های اقتصادی نشستی با نمایندگان ادارات کل کمیسیون اروپا برگزار و در این نشست در خصوص تامین منافع جمهوری اسلامی ایران از برجام بعد از خروج آمریکا از این توافق، رایزنی و تبادل نظر شد.

نامه وزیر امور خارجه به وزرای خارجه کشورهای جهان

وزیر امور خارجه ایران در تاریخ ۲ خرداد ۱۳۹۷ در واکنش به سخنان وزیر خارجه آمریکا در بنیاد هریتیج، در نامه‌ای خطاب به هم‌تایان خود در سایر کشورهای جهان، با اشاره به رویکرد همیشه آشوبگرانه، غیرقانونی و تحریک‌کننده دولت آمریکا علیه برجام، خاطرنشان ساخت که پس از خروج یکجانبه و غیرموجه آمریکا در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷، وزیر خارجه این کشور نیز در تاریخ ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۷ و در یک بیانیه سیاسی، خودخواهانه از ایران و مابقی دنیا خواست که به اراده آمریکا در از بین بردن برجام، تن در دهند. وزیر امور خارجه در ادامه این نامه متذکر شد وزیر خارجه آمریکا با تکرار اتهامات بی‌پایه و برشمردن تقاضاهای مضحک و تاریخ گذشته، تهدید کرد در صورتی که ایران تسلیم تمایلات دولت آمریکا نشود، هدف «قوی‌ترین تحریم‌های تاریخ» قرار خواهد گرفت و با «فشار مالی بی‌سابقه‌ای» روبرو خواهد شد، و بدین ترتیب وزیر خارجه و دولت ایالات متحده با این اقدام خود، نه تنها تعهدات خود بر اساس برجام را نقض، عدم پایبندی خود به قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد که با اجماع به تصویب رسیده را آشکار، و منشور ملل متحد را

نقض و حقوق بین‌الملل را تحقیر کرده است، بلکه تعهدات صریح دولت ایالات متحده آمریکا در بیانیه الجزایر ۱۹۸۱ را نیز با مداخله مستقیم در امور داخلی جمهوری اسلامی ایران، نقض نموده است. وزیر خارجه کشورمان در ادامه نامه با اشاره به اینکه وزیر خارجه آمریکا در تلاش برای پیگیری سیاست‌های غلط، ناسازگار و غیرقانونی دولت خود، به طور علنی دنیا را تهدید می‌کند که هر کشوری معامله با ایران را متوقف نکند، مجازات خواهد شد، خاطرنشان ساخته است بر خلاف ایالات متحده و متحدان کنونی و سابقش - مثل صدام حسین طی دهه ۱۹۸۰- جمهوری اسلامی ایران هرگز به کشور دیگری حمله نکرده و همیشه در خط مقدم کمک به همسایگان - بنا به درخواست آنها - برای مبارزه با تروریست‌های افراطی بوده است که از سوی آمریکا و متحدان منطقه‌ای این کشور تامین مالی و نظامی می‌شوند، و وزیر خارجه آمریکا در تلاش برای تحریف تاریخ، و با توهین به هوش همه مردم - حتی نوجوانانی - که می‌توانند مقصران تراژدی یازده سپتامبر را به خاطر آورند، ایران را به حمایت از گروه‌هایی متهم می‌کند که از سوی موکلان و متحدان ایالات متحده در منطقه پرورش، تامین مالی و مسلح شدند. در ادامه این نامه تاکید شده است که این واقعیت که ایران با این گروه‌های تروریست جنگید و متحدان آمریکا از آنها حمایت کردند، نه تنها مکرراً از سوی نهادهای اطلاعاتی ایالات متحده تایید شده، بلکه حتی رئیس جمهور کنونی آمریکا نیز طی مبارزات انتخاباتی خود به آن اشاره کرده است.

وزیر خارجه کشورمان در بخش دیگری از نامه خود، درخواست‌های غیرقابل قبول وزیر خارجه پمپئو از ایران و مابقی جهان را در نقطه‌ی مقابل حقوق بین‌الملل و عرف دولت‌های متمدن دانسته و تاکید نموده است تقاضاهای هسته‌ای او نه تنها برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل را نقض می‌کند، بلکه در واقع بنیادهای معاهده ان‌پی‌تی، اساسنامه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، توافق پادمانی و پروتکل الحاقی را نیز تضعیف می‌نماید و کلیت رژیم جهانی عدم اشاعه با دستاوردهای کنونی آن برای همه اعضای جامعه بین‌المللی را با خطر مواجه می‌سازد. ایشان در ادامه تاکید نموده است خروج ایالات متحده از برجام نقطه اوج تلاش‌های طولانی مدت آمریکا در نقض و از بین بردن برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل بود؛ قطعنامه‌ای که برجام را تایید کرده و «از همه دولت‌های عضو می‌خواهد ... از اجرای آن حمایت کنند» و این خروج نامشروع و غلط آمریکا از برجام، و به خصوص تاکتیک‌های قلدر مآبانه‌ای که آمریکا از آنها استفاده می‌کند تا مابقی دنیا را با خود همراه کند، به شدت اصول وفای به عهد و التزام به تعهد را به سخره گرفته، حکومت قانون در سطح بین‌المللی را بی‌اعتبار کرده، اهداف و اصول منشور ملل متحد را تحلیل برده و نهادهای بین‌المللی را به چالش کشیده است. وزیر امور خارجه در خاتمه این نامه متذکر شده که آنچه امروز با خطر مواجه است، دفاع و توسعه چندجانبه‌گرایی است، زیرا شیخ یکجانبه‌گرایی افراطی دوباره بر فراز دنیا می‌گردد، و ما همه باید به پا خیزیم و

با آن مقابله کنیم و این اعتقاد قاطع ماست که همه و تک تک اعضای جامعه جهانی وظیفه دارند در مقابل بی‌قانونی، تاکتیک‌های قلدرمآبانه و تحقیر حکومت قانون در روابط بین‌الملل بایستند؛ به ویژه با رد اقدامات غیرمسئولانه و پاسخگو کردن دولت‌های قانون‌شکن برای پیامدهای اعمالشان.

برگزاری نشست اضطراری کمیسیون مشترک برجام پس از خروج آمریکا

بنابر درخواست جمهوری اسلامی ایران، نشست اضطراری کمیسیون مشترک برجام برای بررسی آثار خروج آمریکا از این توافق، در تاریخ ۴ خرداد ۱۳۹۷ در شهر وین برگزار شد. در این نشست که دستور کار آن بررسی تبعات خروج آمریکا، نظام رفع تحریم‌های برجام، همکاری‌های صلح‌آمیز هسته‌ای و موضوعات کانال خرید برجام بود، خانم هلگا اشمیت - به نمایندگی از خانم موگرینی مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا - و نمایندگان ایران، سه کشور اروپایی، روسیه و چین، به‌همراه آقای آمانو مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی حضور داشتند. در برابر اقدام بی‌پایه دولت ترامپ مبنی بر عدم تایید پایبندی ایران به برجام، و با هدف تاکید بر اینکه طبق برجام صرفاً آژانس از این صلاحیت برخوردار است که نسبت به جنبه‌های مرتبط با تعهدات هسته‌ای برجام اظهارنظر نماید، هماهنگ کننده کمیسیون مشترک برجام در یک اقدام نمادین از آقای یوکیو آمانو مدیرکل آژانس برای حضور در ابتدای نشست دعوت به عمل آورده و نامبرده دقایقی در ابتدای جلسه حضور یافت و توضیحاتی را در خصوص ماهیت فنی وظایف آژانس در خصوص راستی‌آزمایی تعهدات هسته‌ای ایران ارائه کرد و تاکید کرد آژانس به دور از هرگونه ملاحظه سیاسی، وظایف خود در این خصوص را به صورت حرفه‌ای و بی‌طرفانه انجام می‌دهد. در ادامه جلسه، خانم اشمیت تصمیم آمریکا برای خروج از برجام را مایه تاسف دانست و تاکید نمود سران اروپا در نشست اخیر خود در صوفیه بلغارستان تعهد خود به برجام را اعلام کردند. وی با تشکر از آقای آمانو و آژانس، تاکید نمود آژانس تنها مرجع ذیصلاح برای اعلام نظر در خصوص پایبندی ایران به تعهداتش است. خانم اشمیت با تاکید بر تعهد همه طرف‌های باقیمانده برجام بر اجرای این توافق گفت پس از خروج آمریکا از برجام ضرورت دارد دیگر اعضاء با عزم و تلاش مضاعف در جهت اجرای موفقیت‌آمیز این سند بکوشند. وی تاکید نمود در سطوح مختلف شاهد حمایت گسترده از برجام بوده‌ایم زیرا این توافق یکی از ستون‌های اصلی نظام عدم اشاعه است و ما به تعهدات خود وفق برجام پایبند خواهیم بود زیرا معتقد به قاعده وفای به عهد هستیم. خانم اشمیت همچنین تاکید نمود مسئله برجام بسیار فراتر از منافع تجاری و اقتصادی است و به امنیت جمعی ما مربوط می‌شود. در ادامه نشست، آقای دکتر عراقچی با تاکید بر این موضوع که تا زمانیکه در برجام باقی بمانیم، به همکاری خود با آژانس در چارچوب توافق هسته‌ای ادامه خواهیم داد، فرصت محدود برای نجات برجام را متذکر و به کشورهای اروپایی هشدار داد برای نجات برجام تعجیل کنند و در اسرع

وقت بسته پیشنهادی خود را تسلیم ایران کنند. دکتر عراقچی بر ضرورت جبران آثار خروج آمریکا از برجام از سوی اعضای باقیمانده برجام تاکید و خواستار ارائه تضمین‌های لازم برای بهره‌مندی ایران از منافع رفع تحریم‌ها شد. وی تاکید نمود برجام به هیچ موضوع دیگری ارتباط ندارد و اجرای برجام مسئولیت جمعی همه کشورهای حاضر است. نماینده ایران در ادامه تاکید نمود رئیس جمهور ایران بعد از خروج آمریکا از برجام، به منظور نشان دادن حسن نیت ایران و با تصمیمی شجاعانه، آمادگی خود را برای اینکه به اروپائیان فرصتی دیگر دهد اعلام نمود ولی باید توجه کنید که این فرصت بسیار محدود و غیرقابل تمدید است. شایان ذکر است نشست‌های کارشناسی هیات جمهوری اسلامی ایران با نمایندگان بخش‌های مختلف اتحادیه، به مدت دو روز و پیش از برگزاری نشست اضطراری کمیسیون مشترک، در بروکسل برگزار شد. در پایان نشست اضطراری کمیسیون مشترک، بیانیه‌ای رسمی منتشر شد که در این بیانیه پس از مقدمات، به محورهای مهم زیر اشاره شده است:

- اعضای برجام از تائید دوباره پایبندی مستمر ایران به تعهدات هسته‌ای خود استقبال کردند و ایفای نقش حرفه‌ای و بی‌طرفانه آژانس که وفق برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ تنها نهاد مسئول نظارت و راستی‌آزمایی تعهدات هسته‌ای ایران است را مورد تمجید قرار دادند؛
- اعضای برجام از خروج ایالات متحده از برجام و اعلام وضع مجدد تحریم‌های آمریکا که وفق برجام لغو شده بود، ابراز تاسف نمودند. برجام یکی از اجزای اصلی ساختار جهانی عدم اشاعه و یک دستاورد بسیار مهم دیپلماتیک است که به اتفاق آراء به تائید قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت رسیده است؛
- اعضای برجام تعهد خود به اجرای مستمر، کامل و موثر برجام همراه با حسن نیت و در فضایی سازنده را یادآور شدند و رفع تحریم‌های مرتبط با هسته‌ای به منظور عادی‌سازی روابط اقتصادی و تجاری با ایران را جزء ضروری برجام دانستند؛
- اعضای برجام گام‌های مشترک برای یافتن راه‌حل‌های عملیاتی طی چند هفته آینده در رابطه با موضوعات زیر را مورد بحث و بررسی قرار دادند:

- حفظ و تعمیق روابط اقتصادی با ایران؛
- تداوم فروش نفت، میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی، و نقل و انتقالات مربوطه؛
- تعاملات کارآمد بانکی با ایران؛
- تداوم حمل و نقل دریایی، زمینی، هوایی و ریلی با ایران؛

- تامین بیشتر اعتبارات صادراتی و ایجاد مسیرهای ویژه در حوزه‌های مالی، بانکی، بیمه و تجاری با هدف تسهیل همکاری‌های اقتصادی و مالی از جمله از طریق حمایت عملی از تجارت و سرمایه‌گذاری؛
- سرمایه‌گذاری بیشتر در ایران، حمایت از فعالان اقتصادی و تامین فضای اطمینان‌بخش حقوقی.

برگزاری نشست کمیسیون مشترک برجام در سطح وزرای امور خارجه

بنا به درخواست وزیر خارجه جمهوری اسلامی ایران، نشست کمیسیون مشترک در سطح وزیران در تاریخ ۱۵ تیر ۱۳۹۷ با حضور وزرای خارجه ایران، سه کشور اروپایی^۲، چین و روسیه، و با حضور نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام، به منظور رسیدگی به نگرانی‌های ایران در مورد توقف غیرقانونی و یکجانبه اجرای تعهدات آمریکا وفق برجام و وضع مجدد تحریم‌های غیرقانونی از سوی این کشور، در وین برگزار شد.

در این نشست اهمیت و ضرورت حفظ برجام مورد تاکید قرار گرفت و وزرای خارجه حاضر در جلسه، موضع رسمی و قاطع کشورشان در خصوص حمایت از برجام و تلاش و تعهد دولت متبوعشان برای برداشتن گام‌های عملی به منظور تامین منافع رفع تحریم‌ها برای ایران را اعلام نمودند. وزیر امور خارجه در این جلسه با اشاره به موارد پرشمار نقض برجام توسط آمریکا، متذکر شد این کشور با اینکه از برجام خارج شده است، همچنان در حال نقض اساسی این توافق است و خروج این کشور از برجام باعث مبری شدن دولت آمریکا از مسئولیت‌های ناشی از نقض برجام نمی‌شود. وی همچنین اضافه کرد، جمهوری اسلامی ایران همانطور که کاملاً به تکالیف خود پایبند بوده است، مطالبات و حقوق خود در چارچوب برجام را نیز پیگیری خواهد کرد. وزیر امور خارجه ایران در ادامه تأکید نمود که امروز لازم است در کنار اقدامات سیاسی، گام‌های عملی متناسب برداشته شود تا منافع ایران در چارچوب برجام تضمین شود.

در ادامه این نشست، وزرای خارجه حاضر مواضع و نقطه نظرات دولت متبوع خود مبنی بر حمایت کامل از برجام و تعهد مجدد بر اجرای کامل و موثر این توافق - از جمله در حوزه رفع تحریم‌ها - و اذعان به این نکته مهم که رفع تحریم‌ها و برخورداری ایران از منافع اقتصادی حاصله بخش اساسی و حیاتی برجام است را مورد تأکید مجدد قرار دادند. در پایان این نشست و پس از مشورت‌های فشرده، کمیسیون مشترک بیانیه‌ای صادر نمود که خانم موگرینی نماینده عالی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک برجام آن را برای خبرنگاران قرائت کرد. در این بیانیه، پس از مقدمات معمول، به محورهای مهم زیر اشاره شده است:

(۲) از انگلستان، وزیر مشاور در امور خاورمیانه به نیابت از وزیر امور خارجه در این نشست حاضر بود.

- کمیسیون مشترک به منظور بحث در مورد مسیر پیش رو برای حصول اطمینان از اجرای مستمر توافق هسته‌ای در تمامی ابعاد آن و بررسی مسائل حل نشده ناشی از خروج یکجانبه آمریکا از این توافق و وضع مجدد تحریم‌هایی که وفق برجام و پیوست شماره دو آن رفع شده بود - موضوعی که عمیقاً موجب تاسف اعضای کمیسیون مشترک گردیده است - تشکیل شد؛
- اعضای برجام مجدداً بر تعهد خود نسبت به اجرای کامل و موثر توافق هسته‌ای تاکید نمودند. آنها خاطرنشان کردند که برجام یک عنصر کلیدی در ساختار جهانی عدم اشاعه بوده و یک دستاورد بسیار مهم در حوزه دیپلماسی چندجانبه است که بر اساس قطعنامه ۲۲۳۱ به اتفاق آراء مورد تائید شورای امنیت سازمان ملل متحد قرار گرفته است؛
- اعضای برجام از یازدهمین گزارش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در تاریخ ۲۴ ماه مه ۲۰۱۸ که ایفای تعهدات هسته‌ای از سوی ایران را مورد تائید قرار داده است، ابراز خرسندی نمودند؛
- همه اعضای برجام بر ضرورت تداوم کامل و موثر تمامی تعهدات هسته‌ای اصرار داشتند. آنها از پیشرفت‌های صورت گرفته در پروژه به روزرسانی راکتور تحقیقاتی اراک استقبال کرده و از اینکه انگلستان مسئولیت ریاست مشترک کارگروه اراک را عهده دار شده است ابراز خرسندی نمودند. اعضای برجام کماکان پروژه مدرن سازی راکتور تحقیقاتی اراک را به عنوان بخشی از برجام و طرح تبدیل تاسیسات فردو به یک مرکز هسته‌ای، فیزیک و فناوری را مورد حمایت قرار خواهند داد؛
- اعضای برجام اذعان نمودند که در ازای اجرای تعهدات هسته‌ای از سوی ایران، رفع تحریم‌ها از جمله برخورداری از منافع اقتصادی حاصله از آن، بخش حیاتی برجام است؛
- اعضای برجام تلاش‌های اخیر خود برای ارائه راه حل‌های عملی به منظور استمرار عادی‌سازی روابط تجاری و اقتصادی با ایران را مورد بحث قرار دادند؛
- اعضای برجام اقدام اتحادیه اروپا به منظور حمایت از شرکت‌های دول عضو اتحادیه، فرآیند به روز رسانی قانون انسداد و به روز رسانی مجوز اعطای وام‌های خارجی توسط بانک سرمایه‌گذاری اروپا به ایران را مورد توجه قرار دادند؛
- اعضای برجام بر تعهد خود در رابطه با موارد زیر، با حسن نیت و در یک فضای سازنده، تأکید کردند:
 - حفظ و ارتقاء روابط گسترده تر اقتصادی در حوزه های مختلف با ایران؛
 - حفظ و استمرار کانال های موثر مالی برای تعامل با ایران؛
 - تداوم صادرات نفت و میعانات گازی، محصولات نفتی و پتروشیمی؛
 - تداوم روابط حمل و نقل دریایی، زمینی، هوایی و ریلی؛
 - تقویت پوشش های اعتبار صادراتی؛
 - حمایت روشن و موثر از کنشگران اقتصادی که با ایران تجارت می کنند، به ویژه شرکتهای کوچک و متوسط که شاکله اصلی بسیاری از اقتصادها محسوب می‌شوند؛
 - تشویق سرمایه گذاری بیشتر در ایران؛

- حمایت از کنشگران اقتصادی در سرمایه گذاری ها و دیگر فعالیت های تجاری و مالی که با، یا در رابطه با ایران انجام می دهند؛
- حمایت عملی از تجارت و سرمایه گذاری در ایران؛
- حمایت از شرکت ها در برابر آثار فراسرزیمینی تحریم های ایالات متحده.

شکایت به دیوان بین المللی دادگستری

از آنجا که دولت آمریکا با بازگرداندن تحریم های هسته ای اقدام به نقض صریح مفاد عهدنامه سال ۱۳۳۴ نموده است و به منظور احقاق حقوق ملت و دولت جمهوری اسلامی ایران و پیگرد بین المللی اعمال متخلفانه ایالات متحده، وزارت امور خارجه با مشارکت مرکز امور حقوقی بین المللی ریاست جمهوری و هماهنگی سایر دستگاه های دولتی ذیربط، مساله شکایت از ایالات متحده به دلیل نقض تعهدات بین المللی و مشخصا عهدنامه مودت و روابط اقتصادی و حقوق کنسولی سال ۱۳۳۴ نزد دیوان بین المللی دادگستری را در دستور کار قرار داد و پس از اخذ نظرات وکلا و مشاوران حقوقی بین المللی ایرانی و خارجی، دادخواست نهایی حاوی شکایت جمهوری اسلامی ایران از نقض معاهده مودت، در تاریخ ۲۵ تیر ۱۳۹۷ به ثبت رسید. در این شکایت، مستدلا تشریح گردیده است که تصمیم مورخ ۸ می ۲۰۱۸ دولت آمریکا در اعمال مجدد تحریم های هسته ای با تعهدات بین المللی ایالات متحده، به ویژه مواد ۹، ۸، ۷، ۴ و ۱۰ معاهده مودت ۱۳۳۴ مغایرت داشته و ایالات متحده ملزم است به دلیل اعمال متخلفانه بین المللی، کلیه خسارات وارده را جبران نماید.

بخش سوم آخرین تحولات در حوزه فعالیت‌های هسته‌ای

در بازه زمانی ۲۶ فروردین لغایت ۲۶ تیر ۱۳۹۷، فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در چارچوب راهبرد و برنامه‌ی درازمدت هسته‌ای کشور استمرار یافته است. عمده‌ترین تحولات سه ماه گذشته بر اساس گزارش دریافتی از سازمان انرژی اتمی به شرح زیر می‌باشد:

فرمان مقام معظم رهبری به منظور آمادگی سازمان انرژی اتمی برای افزایش ظرفیت غنی‌سازی

در پی اجرای منویات مقام معظم رهبری مبنی بر آمادگی سازمان انرژی اتمی ایران برای فراهم آوردن زمینه غنی‌سازی به میزان ۱۹۰ هزار سو در چارچوب برجام، این سازمان مقدمات فراهم کردن زیرساخت‌های لازم را آغاز نموده است، که از جمله این اقدامات می‌توان به تکمیل و بهره‌برداری از مرکز استاندارد مونتاژ سانیریفیوژ، تکمیل و توسعه زیرساخت تاسیسات برقی سایت نظنز، راه‌اندازی مجدد کارخانه تولید هگزا فلوراید اورانیوم UF₆ با غنای طبیعی، و راه‌اندازی واحد اختلاط در سایت نظنز، اشاره نمود.

پروژه مدرن‌سازی رآکتور تحقیقاتی آب‌سنگین خنداب

قرارداد مشاوره بازنگری مدارک طراحی پایه رآکتور تحقیقاتی خنداب در سه مرحله با طرف چینی به اتمام رسیده و طرفین تعهدات قراردادی خود را به انجام رسانده‌اند. در خصوص ساخت مخزن رآکتور و نیز طراحی و ساخت تجهیزات ابزار دقیق و کنترلی، مذاکرات به منظور نهایی شدن مشخصات فنی جهت عقد قرارداد ادامه دارد. در خصوص ساخت سوخت بارگذاری اول این رآکتور، پیشرفت‌های خوبی حاصل شده است. مذاکرات بر روی پیش‌نویس قرارداد و برطرف نمودن ملاحظات طرفین، در حال پیگیری است.

پروژه ایزوتوپ پایدار

با پایان یافتن مرحله اول آزمایش ماشین IR-۱ با استند تست روسی، نمونه‌های حاصل از این ماشین به روسیه منتقل شده است. مرحله دوم تست ماشین IR-۱ برای تولید ایزوتوپ‌های پایدار، به زودی در سایت فردو آغاز خواهد شد.

تعاملات با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی

نظارت‌های پادمانی، پروتکلی و برجامی: در یازدهمین گزارش مدیرکل آژانس به شورای حکام بعد از برجام - همانند گزارش‌های قبلی - پایبندی کامل ایران به تعهدات برجامی، پروتکلی و پادمانی مورد تأیید قرار گرفت. علاوه بر آن، در نشست کمیسیون مشترک برجام در ۴ خرداد ۱۳۹۷ نیز توضیحاتی در باره فعالیت‌های راستی‌آزمایی و نظارت آژانس در ایران توسط مدیرکل ارائه شد.

راستی‌آزمایی و بازرسی به منظور حسابرسی و کنترل مواد هسته‌ای مطابق روال در موسسات چرخه سوخت، کارگاه تولید قطعات سانتریفیوژ، کارخانه تولید آب‌سنگین و محل‌های نگهداری آب‌سنگین، توسط آژانس انجام شده است. ضمناً علاوه بر گزارش‌های حسابرسی، اطلاعات تکمیلی در خصوص ساخت پیشران هسته‌ای در اختیار آژانس قرار گرفته است. همچنین برآورد میزان موجودی اورانیوم غنی شده (stockpile) در تمامی موسسات هسته‌ای کشور و رعایت مقدار محدودیت ذکر شده در برجام توسط آژانس مورد رصد واقع شده است.

اجرای داوطلبانه پروتکل الحاقی مطابق با برنامه و در تعامل با آژانس در طول دوره ادامه داشته است. در خصوص دسترسی‌های تکمیلی آژانس، هماهنگی‌های لازم با مقامات آژانس و مسئولین سازمان انرژی اتمی ایران صورت گرفته است.

همکاری‌های بین‌المللی

به منظور تحقق ظرفیت‌های پیش‌بینی شده در ضمیمه ۳ برجام، سازمان انرژی اتمی ایران به رایزنی برای یافتن شرکای بین‌المللی ادامه می‌دهد. اهم اقدامات قابل ذکر در این حوزه در بازه زمانی این گزارش، به شرح ذیل می‌باشد:

۱- همکاری با اتحادیه اروپا:

- سفر کمیسیونر انرژی و تغییرات اقلیم اتحادیه اروپا به تهران: میگل آریاس کانیتا، کمیسیونر انرژی و تغییرات اقلیمی اتحادیه اروپا در اردیبهشت ماه سالجاری در راس هیاتی به تهران سفر نمود. طی این سفر و در ملاقات وی با جناب دکتر صالحی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی ایران در محل سازمان، طرفین پیرامون شرایط به وجود آمده پس از خروج آمریکا از برجام گفتگو و بر

لزوم ایجاد شرایط مناسب از سوی طرف‌های دیگر - به خصوص اتحادیه اروپا - تاکید کردند و طرف اروپایی اعلام نمود این اتحادیه برای حفظ منافع اقتصادی برجام برای ایران، تلاش خود را به کار خواهد بست. طرفین همچنین بر لزوم ادامه همکاری‌های مشترک هسته‌ای دو طرف بر اساس ضمیمه سوم برجام تاکید نمودند. در انتهای این دیدار، دو طرف ضمن قرائت بیانیه‌ای مشترک، بار دیگر بر لزوم تداوم برجام و تلاش طرف‌های باقی‌مانده در برجام برای منتفع باقی ماندن ایران از منافع این توافق، تاکید نمودند.

- سمینار بین‌المللی طرح امکان‌سنجی تاسیسات مرکز ایمنی هسته‌ای در ایران: در این سمینار که در مقر اتحادیه اروپا با هدف ارزیابی و تبادل نظر جامعه بین‌المللی در خصوص این سند برنامه‌ریزی شده بود، مدیران ارشد حوزه همکاری‌های بین‌المللی، توسعه و ایمنی هسته‌ای کمیسیون اروپا و هیات کشورمان به سرپرستی رئیس مرکز نظام ایمنی هسته‌ای کشور، همچنین نمایندگان از کشورهای اروپایی، روسیه، چین و ژاپن حضور داشتند. با توجه به تکمیل سند گزارش امکان‌سنجی ایجاد مرکز ایمنی هسته‌ای در اردیبهشت ماه سالجاری، رئیس مرکز نظام ایمنی هسته‌ای کشورمان در سخنرانی افتتاحیه سمینار، ضمن ابراز رضایت از پیشرفت‌های حاصله، بر لزوم ادامه حمایت‌های اتحادیه اروپا و تسریع در اجرای دقیق نقشه‌راه جهت انجام مراحل بعدی مربوط به تجهیز مرکز ایمنی هسته‌ای در ایران تاکید نمود. در این سمینار نمایندگان کشورهای انگلستان، چین، روسیه و ایتالیا با قرائت بیانیه‌ای رسمی، ضمن حمایت از فعالیت‌های انجام شده، بر ادامه همکاری با ایران در چارچوب سند برجام تاکید نمودند. در خاتمه نماینده کمیسیون اروپا ضمن اشاره به انجام تعهدات کشورمان در برجام، بر عزم جدی اتحادیه اروپا برای ادامه همکاری موثر با ایران و ارائه کمک‌های لازم در زمینه ایمنی هسته‌ای، تاکید نمود.

- طی سه ماهه گذشته، تعاملات دوجانبه با کشورهای مختلف و اتحادیه اروپایی در خصوص همکاری‌های فنی توافق شده، از جمله در زمینه پسماندهای هسته‌ای ادامه یافت. همچنین طی این مدت، دوره‌های آموزشی در خصوص رژیم‌های حقوقی به منظور تعمیق دانش کارشناسی نیروهای ایرانی برگزار شده است.

۲- گفتگو در خصوص برجام در سفر معاون محترم رئیس جمهور به نروژ به منظور شرکت در نشست اسلو:

اسلو فروم، یک نشست هم‌اندیشی در خصوص مسائل عمده بین‌المللی است که از سوی وزارت خارجه نروژ برگزار می‌شود. بنا به دعوت دولت نروژ، جناب آقای صالحی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی در این نشست سخنرانی نمودند. ملاقات با نخست‌وزیر نروژ و وزیر مشاور امور خارجه آلمان، همچنین حضور در موسسه مطالعات NUPI از جمله برنامه‌های حاشیه این سفر بوده است.

۳- سفرها و ملاقات‌ها:

- سفر رئیس مرکز نظام ایمنی هسته‌ای روسیه به تهران: رئیس نظام ایمنی روسیه به همراه هیاتی بلندپایه از مدیران ارشد و روسای شرکتهای زیر مجموعه آن، ضمن حضور در مرکز نظام ایمنی هسته‌ای ایران، در خصوص موضوعات مورد علاقه دیدار و گفتگو نمودند. در این دیدار دو طرف با توجه به شروع ساخت واحدهای جدید نیروگاهی در سایت بوشهر، توافق نمودند تا سطح و دامنه همکاری‌های خود را نه تنها در زمینه‌های نیروگاهی بلکه به دیگر تاسیسات و فعالیت‌های هسته‌ای از جمله رآکتورهای تحقیقاتی، حمل و نقل سوخت، مدیریت پسماند و موضوعات مرتبط دیگر، گسترش دهند. طی این سفر، دیداری با دکتر صالحی معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان انرژی اتمی نیز صورت پذیرفت.

- سفر معاون وزیر امور خارجه سوئیس به تهران: طی سفر معاون امور بین‌الملل وزارت امور خارجه سوئیس به تهران و در راس یک هیات عالی‌رتبه برای گفتگوهای فراگیر سیاسی، اقتصادی، بین‌المللی، ملاقاتی با معاون امور بین‌الملل، حقوقی و مجلس در محل سازمان انرژی اتمی ایران صورت پذیرفت. در این دیدار، معاون وزیر خارجه سوئیس، بر پایبندی و حمایت کشورش از برجام در کنار اتحادیه اروپا، و اراده سیاسی برای حفظ این توافق تاکید نمود. طرف ایرانی بر ضرورت اتخاذ اقدامات جدی طرف‌های مقابل در برجام و کشورهای حمایت‌کننده از آن و بر فوریت اتخاذ تدابیر لازم برای مقابله با تحریم‌های آمریکا و بهره‌مندی جمهوری اسلامی ایران از برجام در قبال ادامه اجرای تعهدات برجامی، تاکید نمود.

ستاد پیگیری اجرای برجام

بیست و ششم تیر ۱۳۹۷